

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

İKİNCİ BÖLÜM

AKKAD/ TÜRKİYE KARARI

(Başvuru No : 1557/19)

KARAR

Madde 3 • Türkiye'deki "geçici koruma"dan yararlanan bir Suriye vatandaşının gönüllü dönüşü kapsamında Suriye'ye derhal sınır dışı edilmesi • Ulusal makamlarca bilinen, 3. maddeye aykırı muameleye menşe ülkede maruz kalma konusunda gerçek bir riskin varlığı
Madde 13 (+ Madde 3) • Etkili hukuk yolu • Ulusal makamlar, başvurunun geri gönderilmeden önce zorla geri gönderilmesine itiraz etmesine izin vermemiştir.
Madde 5 § 1 • Başvurucunun sınırda yakalanmasından sınır dışı edilmesine kadar hukuka aykırı olarak tutuklanması • Yasaklı sınır bölgesine girme nedeniyle herhangi bir cezai işlem başlatılmaması • Tutukluluğu haklı çıkarabilecek bir sınır dışı etme prosedürünün olmaması
Madde 5 § 2 • İdarenin, Suriye sınırında bulunan bir bölgeye sevkini kolaylaştırmak için tutukluluğunun gerçek niteliğini ve amacını başvurucudan bilerek gizlemiş olması
Madde 5 § 4 • Tutukluluğun hukuka uygunluğunun kontrolünün olmaması
Madde 5 § 5 • Tazminat almanın imkansızlığı
Madde 3 (maddi) • Sevk sırasında kelepçe takılan başvurucuya karşı aşağılayıcı muamele

STRAZBURG

21 Haziran 2022

Bu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde tanımlanan koşullar altında kesinleşecektir. Şekil değişikliklerine uğrayabilir.

**Bu çeviri İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi tarafından hazırlanmıştır.*

Akkad / Türkiye davasında,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm), aşağıdakilerden oluşan bir Daire olarak görev yapmaktadır:

Jon Fridrik Kjølbro, *başkan*,
Carlo Ranzoni,
Branko Lubarda,
Pauliine Koskelo,
Jovan Ilievski,
Gilberto Felici,
Saadet Yüksel, *hakimler*,
ve Hasan Bakırcı, *bölüm yazı işleri müdürü*,

Suriye uyruklu Muhammed Fawzi Akkad (“başvurucu”) tarafından Türkiye Cumhuriyeti aleyhine yapılan başvuruyu (no. 1557/19), insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasına ilişkin Sözleşme (Sözleşme)’nin 34. maddesi uyarınca 21 Aralık 2018’de,

Başvuruyu Türk Hükümeti (Hükümet)’nin dikkatine sunma kararını,

Davalı Hükümet tarafından iletilen görüşler ve başvuru tarafından yanıt olarak iletilen görüşleri,

Bölüm Başkanı’nın üçüncü taraf olarak müdahale etmesine izin verdiği Uluslararası Af Örgütü’nden alınan yorumları,

1 Haziran 2022’de özel olarak müzakere ettikten sonra,

Bu tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Bu başvuru, başvurunun, 2018 yılının haziran ayında tutuklanmasının ardından Türk makamları tarafından “gönüllü geri dönüş” adı altında Suriye’ye zorla ve hukuka aykırı olarak sınır dışı edildiğine yönelik iddialarıyla ilgilidir.

OLAYLAR

2. Başvurucu, 1997 doğumludur ve Mittenhaar (Almanya)’da yaşamaktadır. Kendisi, İstanbul’da avukat olan A. Yılmaz tarafından temsil edilmiştir.

3. Hükümet kendi temsilcileri tarafından temsil edilmiştir.

I. BAŞVURUCUNUN AKTARDIĞI ŞEKLİYLE OLAYLAR

4. Başvurucu ve ailesi, ülkeleri Suriye’de şiddetlenen iç savaştan kaçmak için 2014 yılının haziran ayında Türkiye’ye gitmişlerdir. Başvurucu,

AKKAD/ TÜRKİYE KARARI

Gaziantep mülteci kampında bir yıl kaldıktan sonra ailesiyle birlikte İstanbul'a taşınmış, 27 Kasım 2014'te Kağıthane (İstanbul) Emniyet Müdürlüğü'nde düzenlenen sicile kayıtları yapılmıştır. Başvurucuya "geçici koruma" statüsü ve 99901897338 numaralı yabancı kimlik kartı verilmiştir. Bu nedenlerle başvurucu Türkiye'de yasal oturma iznine sahiptir.

5. 15 Ağustos 2015 tarihinde başvurunun babası, yasa dışı yollardan Yunanistan'a girmesinin ardından kendisine mülteci statüsü verilen Almanya'ya gitmiştir. 28 Eylül 2017'de bu süreçte reşit olan ve bu nedenle onları takip etmesine izin verilmeyen başvuru hariç, başvurunun ailesi, Almanya'ya girmek ve başvurunun babası ile bir araya gelebilmek için aile birleşimi vizesi almışlardır.

6. 19 Haziran 2018'de jandarma, başvuru ve bir grup göçmeni, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınırı belirleyen Meriç Nehri'nden bir kilometre uzaklıkta (yasak askeri bölgede bulunan bir mevki) Yunanistan'a yasa dışı yollardan girmeye çalışırken tutuklamıştır. Başvuru, kimlik bilgilerini jandarmaya vermiştir.

7. Aynı gün jandarma, başvurucuyu sağlık kontrolü için hastaneye götürmüştür. Sağlık raporuna göre; başvurunun sağlık durumu iyidir ve vücudunda herhangi bir zorlama belirtisi ve izine rastlanmamıştır.

8. Ertesi gün, 20 Haziran 2018'de, jandarma başvurucuyu ve diğer göçmenleri Edirne'deki il göç idaresine teslim etmiştir. Başvuru, İstanbul'da kayıtlı olduğunu ve oraya nakledilmek istediğini idare yetkililerine bildirmiştir. Ayrıca kendisine geçici koruma verildiğini kanıtlayan belgeleri de göstermiştir. İdare yetkilileri, grubun Şanlıurfa (Türkiye'nin güneydoğusunda bir şehir)'daki bir mülteci kampına nakledileceğini söylemiştir. Ayrıca başvurucudan ülkesine gönüllü dönüş için bir form imzalamasını istemişler, ancak başvuru Suriye'ye dönmek istemediğini belirterek imzalamayı reddetmiştir.

9. Başvuru ve diğer on iki Suriye vatandaşı, otobüsle Hatay bölge göç idaresine ve ardından Suriye sınırındaki Reyhanlı/Bab'ul Hawa sınır karakoluna götürülmüştür. 20 saat süren, yaklaşık 1.480 kilometrelik otobüs yolculuğu sırasında, başvuru ve hepsi bekar olan diğer 12 Suriyeli, yemek ve tuvalet molaları dışında tüm yolculuk süresince çift olarak kelepçelenmiştir. Aile üyelerine kelepçe takılmamıştır. Aynı otobüsteki Suriyeli aileler, Gaziantep'teki mülteci kampına nakledilmiştir.

10. Başvuru, Reyhanlı/Bab'ul Hawa sınır karakolunda, içeriği kendisine açıklanmayan ve kendisine bir kopyası verilmeyen belgeleri baskı altında imzalamak zorunda kalmıştır. Bahsedilen belgelerin imzalanmasından önce ve imzalanması sırasında, başvurunun telefon etmesine izin verilmemiş, tercüman hizmetlerinden faydalandırılmamış ve herhangi bir avukat veya herhangi bir itiraz yetkisi olan mercii ile iletişime geçememiştir. Daha sonra bu belgelerden birinin, başvurunun geçici koruma amacıyla düzenlenen kimlik belgesindeki ile tamamen aynı bilgileri,

yani ilk adı olarak "M. Fawzi"yi içeren gönüllü bir geri dönüş formu olduğu ortaya çıkmıştır.

11. 21 Haziran 2018'de başvuru ve diğer on iki Suriyeli, Reyhanlı/Bab'ul Hawa sınır karakolundan Suriye'ye zorla iade edilmiştir. Başvuru, sınırı geçtikten hemen sonra El-Nusra (Cephe Nusra/Cebhatun Nusra) örgütünün iki silahlı militanı tarafından yakalanmış ve gözleri bağlanmıştır. Bir araba yolculuğundan sonra, muhtemelen Halep'te bulunan bir binada başvuru sorguya çekilmiştir. Başvuru, bu sorgulama sırasında dövüldüğünü ve hayatından endişe ettiğini iddia etmektedir. Nihayetinde, başvuru Halep'ten ayrılması şartıyla serbest bırakılmıştır. Başvuru Halep'te bir otelde kalmış ve hayatından endişe ederek sadece gerektiğinde dışarı çıkabilmiştir.

12. Başvuru Halep'te kaldığı süreçte, aile üyeleriyle telefon yoluyla iletişime geçebilmiş ve başvurunun İstanbul'daki avukatı sınır dışı edilme işleminin iptali için Edirne İdare Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştur.

13. Başvuru 15 Temmuz 2018'de, Türkiye'ye yasa dışı yollardan girmiştir. İstanbul'da kaldığı süre içerisinde avukatlarıyla görüşmüştür.

14. Daha sonra başvuru, yasa dışı yollardan tekrar Türkiye'den ayrılmış ve mülteci statüsü için başvurduğu Almanya'ya 20 Kasım 2018'de gelmiştir.

II. HÜKÜMETİN AKTARDIĞI ŞEKLİYLE OLAYLAR

15. Başvuru, 19 Haziran 2018'de Meriç Kaymakamlığı (Edirne iline bağlı)'na bağlı jandarma kuvvetleri tarafından yasak bir bölgede, düzensiz bir durumda diğer göçmenlerle birlikte Yunanistan sınırını yasa dışı yollardan geçmeye çalışırken yakalanmıştır. Başvuru kendisini jandarmaya Halit ve Nalud'un oğlu Muhammed olarak tanıtmıştır.

16. 20 Haziran 2018 tarihinde Meriç Kaymakamlığı (Edirne iline bağlı)'na bağlı jandarma kuvvetleri, başvuru çeşitli tarihlerde, sınıra yakın yerlerde tutuklanan diğer Suriyelilerle birlikte Edirne İl Göç İdaresi'ne teslim etmiştir. Başvurunun kimliğine ilişkin verdiği bilgiler doğrultusunda (1997, Halit ve Nalud doğumlu Muhammed), kayıtlarda "geçici koruma" statüsüne ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Başvuru, sınır dışı etme prosedürü hakkında bilgilendirilmiştir. Daha sonra başvuru, gönüllü olarak ülkesine dönmek istediğini açıklamıştır. Sonuç olarak, başvuru hakkında sınır dışı veya idari gözaltı kararı alınmamıştır. Edirne'deki göç idaresi, menşe ülkeye dönüş prosedürünün bir parçası olarak onu Hatay'daki göç idaresine göndermeye karar vermiştir.

17. 20 Haziran 2018'de başvuru ve diğer on bir Suriye vatandaşı, Edirne bölge göç idaresinden otobüsle Hatay bölge göç idaresine götürülmüştür. Edirne'den Hatay'a yaptığı yolculuk sırasında başvuru kelepçelenmemiş ve herhangi bir özgürlüğünden mahrum bırakılmamıştır.

18. 21 Haziran 2018 günü saat 12.00'de Hatay bölge göç idaresinden bir yetkili başvuru ve diğer Suriye vatandaşlarını almıştır.

19. 21 Haziran 2018’de başvuru, menşe ülkesine dönmek istediğini yetkililere bildirmiş ve isteğine uygun olarak gönüllü geri dönüş formunu imzalamıştır. Daha sonrasında yetkililer, yabancılar için ayrılan sicile başvurucuya ilişkin olarak, V-87 belgesi (ülkelerine gönüllü dönen yabancılar için) ve Ç-114 belgesi (yasal işlemlere tabi tutulan ve bir yıl süreyle kabul edilmeyen yabancılar için) olmak üzere iki belge kaydetmiştir.

20. Hükümete göre, başvuru, yabancılar için ayrılan sicile bulunmamaktadır. Bu kişinin menşe ülkesine dönüşü, gönüllü iade prosedüründen yararlanma isteği doğrultusunda Hatay/Cilvegözü kara sınırı üzerinden gerçekleşmiştir. Başvuru zorla sınır dışı edilmemiştir.

21. Edirne İdare Mahkemesi, 29 Ağustos 2018 tarihli kararı ile, başvuru, kendisiyle ilgili sınır dışı kararının iptaline yönelik talebini, böyle bir karar bulunmadığı gerekçesiyle reddetmiştir..

22. Başvuru ayrıca ihtiyati tedbir talebiyle birlikte Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuruda bulunmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne yaptığı mevcut başvurusunda kullanılanlara benzer terimlerle; Suriye’ye zorla sınır dışı edilmesinin hayatını ve vücut bütünlüğünü tehlikeye attığını, sınır dışı edilmesine ilişkin belgeleri imzalamaya zorlandığını ve herhangi bir otorite önünde buna karşı çıkamadığını, yirmi saatlik kelepçeli otobüs yolculuğunun insanlık dışı muamele teşkil ettiğini ve hukuka aykırı olarak tutuklanmasının, Avrupa İnsan Hakları Sözleşme’nin 5. maddesinin 1, 2, 4 ve 5. fıkralarında korunan haklar da dahil olmak üzere Anayasa hükümlerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür. 19 Temmuz 2018 tarihinde Anayasa Mahkemesi, talebin incelenmesi kapsamında, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne başvuru hakkında sınır dışı kararı olup olmadığını sormuştur. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 25 Temmuz 2018 tarihli yazı ile başvuru hakkında herhangi bir sınır dışı kararı verilmediğini, Anayasa Mahkemesi’ne bildirmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi başvuru, ihtiyati tedbir talebini reddetmiştir.

III. TARAFLAR TARAFINDAN ORTAYA KONAN BELGELER

23. Meriç Jandarma Komutanlığı 20 Haziran 2018 tarihli yazı ile Subaşı Jandarma kuvvetlerinin devriyeleri tarafından yakalanan otuz üç kaçak göçmenin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün talimatlarına uygun olarak, Edirne İl Göç İdaresi’ne bırakılacağını, bu idareye bildirmiştir. Söz konusu yazıya, başvuru, kendisiyle ilgili de dahil olmak üzere tutuklanan otuz üç kişinin kimliklerini sıralayan bir liste eklenmiştir.

24. Edirne İl Göç İdaresi, 20 Haziran 2018 tarihli yazı ile farklı tarihlerde Edirne’de yakalanan on iki Suriyelinin Hatay’a sevkinin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından onaylandığını belirterek, Hatay İl Göç İdaresi’nden bu kişilerin teslim alınmasına ilişkin talepte bulunmuştur. Sevk edilen on iki kişinin isim listesi yazıya eklenmiştir. 21 Haziran 2018 tarihinde Hatay İl Göç

İdaresi'nden bir memur, 21 Haziran 2018 günü saat 12.00'de bahsi geçen on iki kişiyi teslim aldığını aynı yazı üzerinde belirterek imzalamıştır.

25. Kırklareli İl Göç İdaresi, 17 Temmuz 2018 tarihli yazı ile, Kırklareli İl Göç İdaresi tarafından başvuru hakkında alınmış herhangi bir sınır dışı etme kararının bulunmadığını, Edirne İdare Mahkemesi'ne bildirmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 25457 Sayılı Yönergesi uyarınca, yasa dışı yollardan Türkiye topraklarını terk ederken yakalanan Suriyeliler hakkında bu kişileri yakalayan güvenlik güçlerinin olaya ilişkin belgeleri hazırladığını ancak ilgili kişilerin sınır dışı veya idari gözaltına alınma kararına tabi olmadıkları ve geri gönderme merkezlerine yerleştirilmedikleri belirtilmiştir. Ayrıca 6458 sayılı Kanun'un 52-60. maddelerinde öngörülen sınır dışı etme prosedürünün ancak Suriyelilerin Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 8. maddesinde belirtilen faaliyetlerde (terör gibi kamu düzenini tehdit eden faaliyetler, insanlığa karşı suçlar, kişinin menşe ülkesinde işlenen suçlar için kovuşturmadan kaçması, bir iç savaşta savaşçı faaliyetlere devam etme vb.) bulunmaları halinde değerlendirilebileceğini de eklemiştir. Kırklareli İl Göç İdaresi, başvuru yasa dışı yollardan Türkiye topraklarını terk etmeye çalışırken yakalandıktan sonra, kendisi hakkında herhangi bir sınır dışı kararı veya idari gözaltı kararı alınmadan, 20 Haziran 2018 tarihinde itibaren Hatay'a sevk edildiğini ifade etmiştir. Göç-net veri tabanında yapılan araştırma sonucunda, başvuru için V-87 kodunun (ülkelerine gönüllü dönen yabancılar için) girildiğinin ortaya çıkarıldığı da ayrıca belirtilmiştir.

26. 21 Haziran 2018 tarihli ve başvuru imzasını taşıyan gönüllü iade başvuru formunun matbu içeriği aşağıdaki şekildedir:

"Gönüllü geri dönüş talebine istinaden menşe ülkemdeki genel durum ve güvenlik hakkında yetkililer tarafından detaylı olarak bilgilendirildim. Türkiye Cumhuriyeti'nin bana sağladığı korumanın gönüllü olarak geri dönmemle sona erdiğini biliyorum. Değerlendirmelerimin ardından gönüllü olarak Suriye Arap Cumhuriyeti'ne dönme kararımı onaylıyorum.

Kayda geçilmesini rica ederim."

Başvuru formu ayrıca, Hatay'daki İl Göç İdaresi'nden bir yetkili ve bir tercüman tarafından imzalanmıştır.

27. 4 Temmuz 2018 tarihli bir görüş bildirgesinde, başvuru avukatları, başvuru Suriye'ye sınır dışı edilmesine yönelik olası bir kararın iptali için dava açmıştır. Edirne Valiliği'nin veya Hatay Valiliği'nin başvuru hakkında sınır dışı etme kararı vermesi gerektiğini belirterek, bu sınır dışı etme sırasında emrin tebliği ve bu karara karşı itiraz yollarının kullanılması gibi usuli güvencelere saygı gösterilmediğini ileri sürmüşlerdir. Geçici korumadan yararlanan yabancıların sınır dışı edilmesinin birkaç istisna dışında hukuka uygun olmadığına dikkat çekmişlerdir.

28. Edirne Valiliği'nin başvuru hakkında sınır dışı edilmesine ilişkin kararının iptaline ilişkin talebini 29 Haziran 2018 tarihli kararında reddeden Edirne İdare Mahkemesi şu ifadeleri kullanmıştır :

AKKAD/ TÜRKİYE KARARI

« Dosyanın incelenmesi sonucunda davacının yasa dışı yollardan ülkeyi terk etmeye çalışırken 1. derece yasak askeri bölgede yakalandığı ve hakkında herhangi bir sınır dışı etme veya idari gözaltı kararı ve geri gönderme merkezine yerleştirilmesi durumu söz konusu olmaksızın 20.06.2018 tarihinde, Edirne Valiliği tarafından Hatay Valiliği'ne sevk edildiği tespit edilmiştir. Bir sınır dışı etme kararı olmamasına rağmen sınır dışı etme kararının iptali için dava açıldığı anlaşılmıştır.

Davalı idarenin savunmalarında Edirne Valiliği tarafından davacı hakkında sınır dışı etme kararı bulunmadığının belirtilmesi nedeniyle 26 Temmuz 2018 tarihli ara kararımızla Hatay Valiliği davacı hakkında sınır dışı etme kararı verilip verilmediğini belirtmek için davet edilmiştir. [Hatay Valiliği] herhangi bir sınır dışı etme veya idari gözaltı kararı olmadığını belirtmiştir..

Bu durumda, davacı tarafından sınır dışı etme kararının iptali davası açılmış olmasına rağmen, hakkında herhangi bir sınır dışı etme kararı bulunmadığı ve dolayısıyla idare mahkemesinde iptal davasının konusu olabilecek kesin ve bağlayıcı bir işlem bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle 2577 sayılı Kanu'nun 15. maddesinin 1/b bendi uyarınca esastan incelenmeye geçilmeden davanın reddi gerekir. »

29. Anayasa Mahkemesi, 12 Eylül 2018 tarihli kararıyla başvurunun Suriye'ye sınır dışı edilmesine ilişkin talebini aşağıdaki nedenlerle kabul edilemez bulmuştur:

« Başvurucu, sınır dışı etme kararı nedeniyle hayatının, maddi ve manevi bütünlüğünün tehlikeye gireceğini ve ülkesinde kötü muamele görme riskiyle karşı karşıya olduğunu iddia etmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 25/07/2018 tarih ve 35001 sayılı yazısında başvuru hakkında herhangi bir sınır dışı kararı alınmadığını bildirmiştir.

6216 sayılı Kanun'un 46. maddesine göre; "... Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunabilmek için, başvurunun ihlalin kaynağında olduğu iddia edilen eylemden veya kamuya açık bir işlemde şahsen ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir..."

Mevcut davada; dosyadan anlaşıldığı üzere, başvurunun sınır dışı edilmesine ilişkin bir karar bulunmadığından, başvurunun kişilik haklarının hiçbirini ihlal edilmemiştir.

Yukarıda belirtilen nedenlerle, başvurunun, diğer kabul edilebilirlik koşulları açısından incelenmesine gerek kalmaksızın, kişi bakımından uyumsuzluk nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir. »

İLGİLİ YASAL ÇERÇEVE VE MEVCUT UYGULAMA

30. İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Başkanlığı'nın 30 Mayıs 2018 tarihli genelgesine göre, Türkiye'nin batı illerinde (Yunanistan veya Bulgaristan sınırında) tutuklanan düzensiz göçmenler serbest bırakılmaz, ancak İl Göç İdaresi Müdürlüklerine teslim edilir. Aynı genelgeye göre, Suriye uyruklu düzensiz göçmenlerden Türkiye'den yasa dışı çıkış yaparken yakalananlar hakkında sınır dışı etme veya idari gözaltı kararı alınamaz. Yetkili kolluk kuvvetleri tarafından dosyaları hazırlanır hazırlanmaz bu göçmenlerin Gaziantep ve Şanlıurfa'da bulunan geçici barınma merkezlerine (mülteci kampları) nakledilmesi gerektiği, usulî işlemleri ve nakilleriyle

(seyahat) ilgili tüm masrafların ise 18 Mart 2018 tarihli AB Türkiye Ortak Deklarasyonu kapsamında oluşturulan Komisyon tarafından yönetilen Avrupa Birliği Fonu kapsamında karşılanacağı belirtilmiştir.

31. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin "Gönüllü geri dönüş" başlıklı 42. maddesi aşağıdaki hükümleri içermektedir:

« Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan gönüllü olarak ülkesine dönüş yapacaklara gerekli kolaylıklar gösterilir ve imkânlar ölçüsünde destek sağlanabilir. Genel Müdürlük, gönüllü geri dönüş çalışmalarını, ilgili ülke makamları, kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde planlayabilir, proje ve program hazırlayabilir ve uygulayabilir. Genel Müdürlük, gönüllü geri dönüş işlemlerinin uygulanması amacıyla uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapabilir. Gönüllü geri dönüş işlemlerinin uygulanmasına dair usul ve esaslar ile gönüllü geri dönüş yapanlara sağlanabilecek yardımlar Genel Müdürlük tarafından belirlenir ve valilikler tarafından uygulanır. ».

32. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin "Genel yükümlülükler" başlıklı 33. maddesi ise şöyledir:

« Geçici koruma amacıyla ülkemize gelen yabancılar, kanunlara ve idari gerekliliklere uymakla yükümlü olup, aksine hareket edenler hakkında gerekli adli işlemler ile idari yaptırımlar genel hükümlere göre yerine getirilir.

Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılar;

- a) Genel Müdürlük tarafından belirlenen ilde, geçici barınma merkezinde veya belirli bir yerde ikamet etmekle,
- b) Valilikler tarafından belirlenen şekil ve sürelerde bildirimde bulunmakla,
- c) Çalışma durumuna ait güncel bilgileri otuz gün içinde bildirmekle,
- ç) Gelir ve taşınmazlarını otuz gün içinde bildirmekle,
- d) Adres, medeni hâl ve ailelerindeki doğum ve ölüm gibi kimlik bilgisi değişikliklerinin yirmi iş günü içinde bildirmekle,
- e) Diğer kişisel verilerini yetkili makamlara vermekle,
- f) Kendilerine sağlanan hizmet, yardım ve diğer imkânlardan haksız olarak yararlandığının tespit edilmesi hâlinde, bedellerini geri ödemekle,
- g) Genel Müdürlük veya valilik tarafından yerine getirilmesi istenilen diğer hususlara uymakla, yükümlüdür. »

33. Geçici korumaya ilişkin 22 Ekim 2014 tarih ve 6883 sayılı Yönetmelik'in "Gönüllü geri dönüş ve üçüncü bir ülkeye çıkış" başlıklı 9. bölümünün 42. maddesi ve 29 Kasım 2017 tarih ve 2017/10 sayılı Bakanlık Genelgesi'nin "Gönüllü geri dönüşe ilişkin fiiller" başlıklı 5. bölümü, yabancıların kendi ülkelerine gönüllü olarak dönüşlerine ilişkin düzenlemeleri barındırmaktadır. Bu mevzuatın yanı sıra uygulamada, İl Göç İdaresi Müdürlükleri'nin ülkelerine kendi istekleri ile dönmek isteyen yabancılara, dönüşleri sonrasında tekrar yapacakları geçici koruma taleplerinin kabul edilmeyeceğine dair belgeler tebliğ ettikleri görülmektedir. Bu esnada, yabancıların ikamet ettikleri yerlerin valilikleri, uygun belgeleri

hazırlayarak yabancıları sınırlara veya çıkış kapılarına yönlendirmektedir. Yetkili kurumlar, gerekli incelemelerin ardından yabancının Türkiye topraklarından çıkışını kolaylaştırmaktadır. Geçici korumaya ilişkin belgeler, ülkeden çıkarken geri alınmakta ve ardından imha edilmektedir. Gönüllü geri dönüş yoluyla ülkeden ayrılan yabancılara ilişkin bilgiler, ülkeyi terk ettikleri sınır kapılarında kayıt altına alınmakta ve gönüllü geri dönüş nedeniyle geçici koruma sona ermektedir. Suistimal niteliğindeki taleplerin önüne geçmek amacıyla Suriyeliler için gönüllü geri dönüş formu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) temsilcisi veya yokluğunda Kızılhaç temsilcisi tarafından imzalatılmaktadır. BMMYK temsilcisi ve Kızılhaç temsilcisinin bulunmadığı durumlarda form, valilik tarafından yetkilendirilen sivil toplum temsilcisi veya ildeki İnsan Hakları ve Eşitlik Enstitüsü temsilcisi tarafından imzalanmaktadır.

2017-2019 yılları arasında Suriye'deki duruma ve Suriyeli mültecilerin durumuna ilişkin bilgilerin bir özeti için *M.D. ve diğerleri / Rusya* (no. 71321/17 ve diğer 8, §§ 34-37, 14 Eylül 2021) kararı incelenebilir.

ESAS

I. MAHKEMEYE GÖRE OLAYLARIN AKIŞI

34. Mahkeme, ilk olarak, 20 Haziran 2018'de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (Ankara) Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne başvuranı ve Yunanistan sınırına bitişik yasak bölgede gözaltına alınan diğer kişileri Hatay'a göndermesi talimatını verdiğini kaydeder. Bu talimatta, başvuranın, kendisi talep ettiği için değil, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün karar vermesi nedeniyle Edirne'den Hatay'a nakledildiği görülmektedir.

35. Hükümet, başvuranın Edirne'de tutuklandığı gün Suriye'ye gönüllü olarak dönmek istediğini ifade ettiğini ileri sürmüştür. Ancak Mahkeme, başvuran tarafından yazılan ve imzalanan hiçbir belgenin bu iddiayı doğrulamadığını tespit etmiştir. Ayrıca, ilgili iki makam, başvuranın Edirne'de böyle bir talepte bulunduğunu ve Hatay'a naklinin bu talebe dayandığını bildiren herhangi bir iç yazışma da yapmamıştır.

36. Mahkeme, başvuranın Meriç'te yakalanmasından, Hatay ilinden Suriye'ye sınır dışı edilmesine kadar bir makamdan diğerine nakledilmesine ilişkin belgelerin, başvuranı nakleden makamların, ilgili kişiyi izleme ve takip etme sorumluluğunu alıcı makamlara devrettiğini gösterdiğini kaydetmektedir. Bu belgelerin içeriği, başvuranın Türkiye-Yunanistan sınırı yakınında tutuklanmasından Suriye'ye geçişine kadar yetkililerin kontrolü altında olduğunu ve yaklaşık iki günlük bu süre boyunca hareket etmekte özgür olmadığını göstermektedir.

37. Hükümet'in, başvuranın gözaltına alındıktan sonra ilgili makamların kendisinin geçici koruma altında olduğunu anlamasını kimliğini yetkililere açıklamamasının engellediği yönündeki iddiasına ilişkin olarak Mahkeme,

Başvuranın kimlik bilgilerinin Meriç Jandarma Komutanlığı'ndan Edirne Valiliği'ne gönderilen listede ikinci adının eksikliği dışında doğru bir şekilde belirtildiğini tespit etmiştir (listede isim olarak Muhammad Fawzi yerine yalnızca Muhammad yazılmıştır.). Ayrıca Mahkeme, Suriye sınırında yer alan Hatay'da hazırlanan kendi ülkesine gönüllü geri dönüş formunun isim kısmında Başvuranın kimliğinin "M. Fawzi" olarak, geçici koruma altına alındığını gösteren kimlik kartında görüldüğü gibi, doğru bir şekilde belirtildiğini not etmektedir. Mahkeme bu olgulardan, yetkililerin başvuranın kimliğini bildiği veya bilebilecek durumda olduğunu ve dolayısıyla Suriye'ye sınır dışı edilmeden önce kendisinin geçici koruma altında olduğunu farkında oldukları sonucunu çıkarmaktadır.

38. Dosyadan, başvurana Suriye'ye dönmeden önce Hatay'da imzaladığı belgenin bir kopyasının verilmediği anlaşılmaktadır. Ayrıca başvuranın avukatları, başvuran tarafından imzalanan belgenin Suriye'ye sınır dışı edilme emri olduğunu varsayarak olası bir sınır dışı etme kararına karşı Edirne İdare Mahkemesi'nde iptal dava açmıştır. Bu olgular; başvuranın, Suriye'ye dönmeden önce Hatay'da imzaladığı belgenin aslında bir gönüllü geri dönüş formu olduğunu ancak belgenin mahiyetini ancak idarenin Edirne İdare Mahkemesi'ne cevaben görüşlerini sunduğunda öğrendiği yönündeki iddiasını doğrulamaktadır.

39. Mahkeme ayrıca, başvuranın Türkiye-Yunanistan sınırı yakınlarında yakalanmasının ardından Suriye'ye dönmek istemesinin hayatın olağan akışına uygun olmadığı kanaatindedir. Çünkü, ailesi halihazırda Almanya'da bulunun başvuranın, Halep çevresindeki savaş bölgesine ve Suriye'ye, Türkiye'de yararlandığı geçici korumadan feragat ederek geri dönmesi için herhangi bir makul sebep bulunmamaktadır. Kaldı ki başvuran, Suriye'ye sınır dışı edilmesinin ardından ailesine yeniden katılmak için Almanya'ya geçmesinin yasa dışı da olsa bir yolunu bulmak için hızlıca Suriye'den Türkiye'ye dönmek üzere çıkış yapmıştır.

40. Yukarıda açıklanan bulgular ışığında Mahkeme, mevcut davanın amaçları doğrultusunda aşağıdaki ana olguların sabit olduğu kanaatindedir.

Başvuran, Türkiye-Yunanistan sınırı yakınlarında jandarma tarafından yakalanmasının ardından, Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nün talimatı üzerine, Edirne İl Göç İdaresi ve sonrasında Hatay İl Göç İdaresi görevlilerinin gözetiminde Hatay İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne nakledilmiştir. Başvuran, Hatay'da içeriğini bilmediği ancak daha sonra kendi ülkesine gönüllü geri dönüş formu olduğu ortaya çıkan bir belgeyi imzaladıktan sonra, kendi isteği dışında ve herhangi bir sınır dışı edilme kararı olmaksızın Suriye'ye sınır dışı edilmiştir. Söz konusu belgeyi imzalarken Başvurana bir avukat veya mevzuatta adı geçen kuruluşlardan birinin temsilcisinin yardımı sağlanmamış ve olayın akışı sırasında tercüman yardımından yararlanıp yararlanmadığına dair de net bir bilgi bulunmamaktadır. Bu kapsamda Mahkeme, Başvuranın, Sözleşme'nin 3. maddesinin sağladığı korumadan açıkça, yani bilinçli ve aydınlatılmış olarak,

feragat ettiğinin tespit edilmediği kanaatindedir. Ayrıca, 19 Haziran 2018’de, Yunanistan sınırı yakınındaki Meriç’te tutuklanmasından, Hatay/Cilvegözü sınır karakolunda Suriye’ye dönüşüne kadar başvuran özgürlüğünden yoksun bırakılmış, hareket etme veya seyahat etme özgürlüğüne sahip olamamıştır. Ayrıca Mahkeme, başvuranın ayrıntılı açıklamaları ile dosyaya dahil ettiği ve Hükümet tarafından özel olarak itiraz konusu edilmeyen fotoğrafların ışığında, başvuranın Edirne’den Hatay/Reyhanlı’ya otobüsle nakli sırasında, diğer bekar Suriyeliler gibi yemek ve tuvalet molaları haricinde ikişer ikişer kelepçelendiğini tespit etmiştir.

II. HÜKÜMETİN ÖN İTİRAZLARI VE BAŞVURUNUN KABUL EDİLEBİLİRLİĞİ

41. Hükümet, başvuranın Edirne’den Hatay’a yirmi saat süren otobüsle nakli sırasında ellerinin kelepçelenmesi nedeniyle Sözleşme’nin 3. maddesine aykırı muameleye maruz kaldığına ilişkin şikayetine ilişkin olarak iç hukuk yollarının tüketilmediğini ileri sürmüştür. Hükümet, Başvuranın yerel makamlar önündeki yargılamalar sırasında hiçbir zaman böyle bir iddiada bulunmadığını ileri sürmekte, bu yolculuk sırasında ellerinin kelepçelenmesi nedeniyle idare mahkemesinde yetki aşımı gerekçesiyle tam yargı davası açmış olması gerektiğini savunmaktadır.

42. Başvuran bu itiraza karşı çıkmakta, kelepçelemenin sınır dışı edilmek üzere gözetilme alınan yabancılar için yaygın bir uygulama olduğunu ileri sürmektedir. Başvurana göre, devlet görevlileri tarafından özgürlüğü kısıtlanan kişinin kelepçelenmesi normal olduğundan, iptal davası veya tazminat davasının sonuçlanmasını beklemek gerçekçi değildir. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi’nin, benzer şikayetler için iç hukuk yollarının tüketilmesi zorunluluğu olmadığına yönelik kararına atıf yapmaktadır.

43. Mahkeme, başvuranın, Edirne’den Hatay’a nakledilirken kelepçelendiği bilgisini Edirne İdare Mahkemesi’ne yalnızca Türkiye’den Suriye’ye zorla götürüldüğü iddiası bağlamında bildirdiğini tespit etmektedir. Bu nedenle, Edirne İdare Mahkemesi’nden şu anda Mahkeme önünde olan şikayet konusunda bir inceleme yapması talep edilmemiştir. Bununla birlikte Mahkeme, Başvuranın bu şikayetini, Anayasa Mahkemesi’ne yaptığı bireysel başvurusunda Mahkeme’ye sunduğu başvurudaki ifade edilenlere benzer şekilde ileri sürdüğünü tespit etmiştir. Anayasa Mahkemesi’nin özellikle söz konusu şikayeti, doğrudan olmasa da, Başvuranın sınır dışı edilme kararına veya dolayısıyla Suriye’ye zorla gönderilmeye maruz kalmadığına karar vermesi sırasında değerlendirerek zımnen reddettiği söylenebilir.

Bu nedenle, Hükümet tarafından sunulan ön itiraz kabul edilmemiştir.

44. Mahkeme, başvurunun, Sözleşme’nin 35. maddesinde atıfta bulunulan başka bir gerekçeyle açıkça dayanaktan yoksun veya kabul edilemez olmasına ilişkin bir neden olmadığına karar vererek, başvurunun kabul edilebilir olduğunu beyan eder.

**III. BAŞVURANIN SURİYE'YE SINIR DIŞI EDİLMESİ NEDENİYLE
SÖZLEŞME'NİN 2. VE 3. MADDELERİNİN MÜNHASIRAN VEYA
13. MADDE İLE BAĞLANTILI OLARAK İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI**

45. Başvuran, 2018 yılının Haziran ayında tutuklanması sonrasında Türk makamları tarafından Suriye'ye hukuka aykırı olarak sınır dışı edilmesinden, yaşamını ve fiziksel bütünlüğünü tehlikeye sokması nedeniyle şikayetçi olmuştur. Bu kapsamda, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerine ve ayrıca 7 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesine dayanmıştır.

Başvuran ayrıca, 2. ve 3. maddeler kapsamındaki şikayetleriyle ilgili olarak, Sözleşme'nin 13. maddesinin gerektirdiği şekilde, etkili bir iç hukuk yolunun kendisine tanınmamasından da şikayetçi olmaktadır.

46. Mahkeme, başvuranın Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamındaki şikayetlerini tek başına veya 13. madde ile birlikte incelemenin daha uygun olduğu kanaatindedir (bkz. *N.A. / Birleşik Krallık*, Başvuru No: 25904/07, § 95, 17 Temmuz 2008 ve *Said / Hollanda*, Başvuru No: 2345/02, § 37, AİHM 2005 VI).

Sözleşmenin 3. ve 13. maddeleri aşağıdaki gibidir:

Madde 3

Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.

Madde 13

Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir.

47. Hükûmet, Başvuranın ülkesine kendi isteğiyle geri döndüğünü ve sınır dışı edilmesine yönelik herhangi bir kararın alınmadığını öne sürerek bu iddialara karşı çıkmıştır.

A. Tarafların beyanları

1. Başvuran

48. Başvuran, Suriye'ye zorla geri gönderilmesi nedeniyle Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerinin ihlal edildiği iddiasına dayanan şikayetlerine ilişkin olarak, 21 Haziran 2018'de Suriye'ye zorla geri dönmesini haklı çıkaran hiçbir yasal neden bulunmadığını ileri sürmektedir. Ona göre, birçok Suriyeli göçmen, “gönüllü geri dönüş” yapmış gibi gösterilerek sınır dışı edilmiştir. Özellikle 2019 yazından bu yana binlerce Suriyeli, baskı altında veya yanıltılarak ülkelerine geri gönderilmiştir. Bu kişiler gibi başvuran da belgelere imza atmasının sonuçları hakkında bilgilendirilmemiştir. Başvuran, belgenin kendisi tarafından imzalanması sırasında orada bulunmadığından, tercümanın gönüllü geri dönüş formunu önceden imzalamış olması gerektiğini varsaymaktadır. Daha da önemlisi, avukat veya üçüncü bir şahıs

(bir BMMYK yetkilisi veya bir STK üyesi) gibi bunu yapmaya yetkili bir kişi tarafından kendisine belgenin imzalanması sırasında yardım edilmediğini iddia etmektedir. Başvuran, Hatay’a kelepçeli ve özgürlüğünden yoksun olarak oldukça uzun ve yorucu bir yolculuk yaptığını ve imzalamak zorunda kaldığı belgeler hakkında herhangi bir bilgi alamadığını eklemektedir. Kaldı ki, imzalamaya zorlandığı belgenin “sınır dışı etme kararı” olduğuna inandığından avukatları, Suriye’ye sınır dışı edilmesinin ardından sınır dışı etme kararının iptali için iptal davası açmıştır.

49. Başvuran, imzaladığı belgenin bir kopyasının kendisine verilmediğini hatırlatmaktadır. Aksi söz konusu olsaydı, içeriği gönüllü geri dönüş olan bu belgeye yönelik olarak İdare Mahkemesi’nde dava açmış olacağını ifade etmektedir. Ayrıca, Edirne İdare Mahkemesi’ndeki iptal davası sırasında gönüllü geri dönüş prosedürünün gündeme gelmediğini veya incelenmediğini ve idare tarafından imzalı formun hiçbir örneğinin mahkemeye sunulmadığını savunmaktadır.

50. Başvuran ayrıca, 2. ve 3. maddeler kapsamındaki şikayetleriyle ilgili olarak, Sözleşme’nin 13. maddesinin gerektirdiği şekilde, etkili bir iç hukuk yolunun bulunmadığını ileri sürmektedir. Yetkililer tarafından gözaltında tutulduğu süre boyunca dış dünya ile hiçbir şekilde iletişim kuramadığından, Suriye’ye sınır dışı edilmesine önceki bir aşamada itiraz etme konusunda gerçekçi bir imkanının olmadığını özellikle vurgulamaktadır. Başvurana göre, Edirne İdare Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi, başvuranın Suriye’ye zorla geri gönderildiğine ilişkin iddiasını yeterince incelememiştir.

2. Hükümet

51. Hükümet, başvuranla ilgili herhangi bir sınır dışı etme kararı bulunmadığını ileri sürmekte, Başvuranın 20 Haziran 2018’de Meriç Jandarma Komutanlığı tarafından yasaklı bir bölgede yakalandığını ve ardından Edirne İl Göç İdaresi’ne nakledildiğini iddia etmektedir. Hükümet’e göre, Başvuran, kendi ülkesine dönmek istediğini belirttiğinden Hatay’a nakledilmiş ve nakil sırasında özgürlüğünden yoksun bırakılmamıştır. Başvuranın Hatay’a nakledilmesinin tek sebebi ülkesine gönüllü olarak geri dönme iradesini ortaya koymuş olmasıdır.

52. Hükümet, başvuranın gönüllü geri dönüş prosedüründen yararlanma isteğine uygun olarak, kendi ülkesine dönüşünün Hatay/Cilvegöz sınır kapısı üzerinden gerçekleşmesini sağlamıştır. Başvuran, gönüllü geri dönüş formunu kendi iradesiyle imzalamıştır. İmza sırasında kendisine bir tercümanın yardımcı olması ve alınan idari karar hakkında bilgi vermesi gerekmektedir. Başvuranın kendi isteğiyle ülkesine dönmesini müteakip, başvuran hakkında V-87 (menşe ülkelerine gönüllü olarak dönen yabancılar için) ve Ç-114 (hukuki takibata konu olan ve bir yıl süreyle kabul edilemeyen yabancılar için) numaralı işlemler resmi kayıtlarda gerçekleştirilmiştir.

53. Hükümet, Başvuranın tutuklandığında kendisini 1997 doğumlu, Halit ve Nalud oğlu Muhammad olarak tanıttığını ve bu bilgilerin yapılan

araştırmalar sonucunda yetkililerin başvuranın geçici hukuki koruma altında olduğunu saptamasına engel olduğunu ileri sürmektedir. Bu nedenle, sınır dışı etme ve idari tutuklama kararı alınmaksızın, öncesinde, başvuranın bu konudaki iradesine uygun olarak ülkesine gönüllü geri dönüş prosedürü çerçevesinde, Hatay il Göç İdaresi Bölge Müdürlüğü'ne nakledildiğini bildirmektedir.

54. Hükümet bu kapsamda, yetkililerin olayda 29 Kasım 2017 tarih ve 2017/10 sayılı Genelge hükümlerini uyguladıklarını hatırlatmaktadır:

« Ülkemizde geçici korumadan yararlandırılan ve Türkiye'den usulsüz olarak ayrılmaya teşebbüs ederek kamu düzenini ihlal eden yabancıların, Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 8. maddesi çerçevesinde valilikçe yapılacak inceleme sonucunda geçici korumaları kaldırılır. Geçici korumadan yararlandırılmayan yabancıların geçici koruma altına alınıp alınmamasına karar verme yetkisi ilgili valiliklerine aittir. »

3. Müdahil üçüncü taraf (Uluslararası Af Örgütü)

55. Müdahil üçüncü tarafa göre, bir devletin, vatandaşı olmayanların kendi ülkelerine veya mutat meskenlerine geri dönüşlerini sağlamak adına kullanabileceği çeşitli hukuki ve maddi yöntemler arasında, “gönüllü geri dönüş” müessesesi şu an için üzerinde uzlaşmış ve geniş kapsamlı kabul gören bir tanıma sahip değildir. Müdahil üçüncü taraf, gönüllü geri dönüşün genellikle geri gönderilmeye aday olan ve esasen geri gönderilmeyi kabul eden kişinin daha aktif katılımını teşvik eden bir süreç olarak tanımlandığını açıklamaktadır. Uluslararası veya bölgesel düzeyde tek tip standartların yokluğu, devletlerin gönüllü geri dönüş yapanlar için farklı usulî güvencelere sahip çeşitli gönüllü geri dönüş programları uygulamasına yol açmaktadır. Müdahil üçüncü tarafa göre, bu programların özellikle endişe verici yönü, gönüllü geri dönüş senaryolarında rızanın gerçek varlığının devlet tarafından değerlendirilip değerlendirilmediğidir. Uluslararası Af Örgütü, 2015 yılının başlarında, göçmenleri ve sığınmacıları Suriye ve Irak gibi ülkelere “gönüllü geri dönmeye” zorlamak için baskıcı veya aldatıcı uygulamalara başvurulduğunu tespit etmiştir. Örneğin, müdahil üçüncü tarafın nezdinde sorun teşkil etmediği kanaatini oluşturmak için göçmenlerin ülkeye kabul şartlarının kasıtlı olarak ağırlaştırılması ile gönüllü geri dönüşü tercih etmeleri sağlanmakta, böylece ülkeden sonuçları bakımından tam olarak aydınlatılmış bir şekilde ve sağlam irade ile çıkmadıkları gerçeği gizlenmeye çalışılmaktadır.

56. Müdahil üçüncü taraf, “gönüllü geri dönmelerin”, “sistemik geri itme” riskine yol açabileceğini belirtmektedir. Geri itme yerine “geri göndermeyi” neyin oluşturduğu konusundaki anlayışın gelişmesi, uluslararası hukukun diğer metinlerinde kullanılan terimlerde görülebilmektedir. Örneğin, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nin 33. maddesi, devletlerin tehlikede olan bir mülteciyi "herhangi bir şekilde" sınır dışı etmelerini veya geri göndermelerini yasaklamakta ancak bu mültecilerin “geri dönüşleri” için kullanılabilecek

usul ve yasal yöntemlerin sınırlandırılmaması gerektiğini ortaya koymaktadır.

57. Müdahil üçüncü taraf, Mahkeme'yi, aslında zorla geri itmeleri gizleyebilecek olan "gönüllü geri dönme" programları sorununu incelerken uluslararası kurumların gözlemlerini dikkate almaya ve bunlara eşlik etmesi gereken usule ve esasa ilişkin güvencelerin Sözleşme tarafından garanti edilen haklara uygun olacak şekilde düzenlenmesini sağlayacak şekilde karar vermeye davet etmektedir.

58. Türkiye'de göçmenlerin gözetimine alınması bağlamında ele alınan, hukuka aykırı olarak özgürlükten yoksun bırakma durumunda etkili bir başvuru hakkına ilişkin olarak, müdahil üçüncü taraf, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 2014 yılında kabul edildiğini hatırlatmaktadır. Türkiye'nin bu kanunu yabancıların ülkeye girişlerine, ülkede kalmalarına ve sınır dışı edilmelerine ilişkin yükümlülüklerini, göçmenlerin gözetiminde tutulma durumunda sahip oldukları haklar da dahil olmak üzere kapsamlı bir şekilde düzenlemek amacıyla çıkardığını ifade etmektedir. Bu yasa, Mahkeme'nin *Abdolkhani ve Karimnia / Türkiye* (2) (Başvuru No: 50213/08, 27 Temmuz 2010) kararında ifade ettiği hukuki boşluğu doldurmaktadır. Ancak, müdahil üçüncü tarafa iletilen Eylül 2015'te çeşitli gözetim merkezlerinde tutulan göçmenlerin iddialarına göre, bazı göçmenler açıkça talep etmelerine rağmen uygulamada ne dış dünya ne de avukatları veya aile fertleri ile görüştürülmemiştir. Müdahil üçüncü taraf, mevcut davada Mahkeme'nin 6458 sayılı Kanun'la sağlanan hak ve yükümlülüklerin uygulamada gözetilip gözetilmediğini incelemesinin yararlı olacağı kanaatindedir.

B. Başvuranın Suriye'ye sınır dışı edilmesi nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiği iddiasının tek başına ele alınması

1. Genel İlkeler

59. Öncelikli olarak Mahkeme, artan göçmen ve sığınmacı olgusuyla bağlantılı olan ve özellikle iç savaşın şiddetlendiği ülkelerle kara veya deniz sınırları bulunan Avrupa Birliği sınırları içindeki Sözleşmeciler Devletler için düzensiz göç açısından belirli komplikasyonlara yol açan zorlukları küçümsememeye özen gösterdiğini vurgulamak ister. Bununla birlikte, yalnızca, Sözleşme'nin 3. maddesinin mutlak niteliği göz önüne alındığında, bu tür unsurların Sözleşmeciler Devletleri bu hüküm kapsamındaki yükümlülüklerinden muaf tutamayacağına ilişkin yerleşik içtihadını yineler. (bkz. *örneğin*, *F.G. v. İsveç* [BD], no. 43611/11, § 127, 23 Mart 2016 ve *Babajanov / Türkiye*, no. 49867/08, § 43, 10 Mayıs 2016).

60. Genel olarak, Mahkeme, yakın zamanda Khasanov ve Rakhmanov v. Rusya [BD] (nos 28492/15 ve 49975/15, §§§ 93-116, 29 Nisan 2022) kararındaki, yabancıların kötü muameleye maruz kalma konusunda gerçek bir risk taşıyacakları bir ülkeye gönderilmesi yasağına ilişkin prensibin

burada da geçerli olduğunu düşünmektedir. Aslında, Sözleşmecî Devletler, uluslararası hukukun köklü bir ilkesi uyarınca ve Sözleşme de dahil olmak üzere anlaşmalardan kaynaklanan taahhütlerine hâlel gelmeksizin, vatandaş olmayanların girişini, ülkede kalışını ve ülkeden çıkarılmasını kontrol etme hakkına sahiptir. Bununla birlikte, ilgili kişinin ülkeye geri gönderilmesi halinde, varış ülkesinde 3. maddeye aykırı muameleye maruz kalma konusunda gerçek bir risk bulunduğuna ilişkin ciddi ve kanıtlanmış bir inancı olduğu durumlarda bir yabancıнын bir Sözleşmecî Devlet tarafından zorla yerinden edilmesi, 3. Madde kapsamında bir sorun ortaya çıkarabilir. Bu durumda, 3. madde, söz konusu kişiyi o ülkeye göndermeme yükümlülüğünü ifade eder (F.G. / İsveç [BD], no. 43611/11, § 111, 23 Mart 2016 ve A.M. / Fransa, no. 12148/18, § 113, 29 Nisan 2019).

61. Yabancı uyruklu kişinin zorla sınır dışı edilmesini içeren davalarda, güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin uygulanmasından ve yaptırımından birinci derecede sorumlu olan ve bu itibarla, başvuruçular tarafından dile getirilen korkuları incelemek ve gerekli önlemleri almakla ve Sözleşme'nin 3. maddesi ışığında varış ülkesine sınır dışı edilmeleri durumunda karşılaşılabilecekleri riskleri değerlendirmekle yükümlü olan yerel makamlardır. (M.A. / Belçika, no. 19656/18, § 78, 27 Ekim 2020).

62. Bununla birlikte Mahkeme, ilgili Sözleşmecî Devletin makamları tarafından yapılan değerlendirmenin yeterli olduğunu ve iç verilerle ve diğer Sözleşmecî Devletler veya üçüncü Devletler, Birleşmiş Milletler kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları gibi diğer güvenilir ve nesnel kaynaklardan alınan verilerle yeterli düzeyde desteklendiğini doğrulamalıdır. (özellikle bkz. yukarıda anılan N.A./Birleşik Krallık, § 119, , yukarıda anılan F.G./İsveç [BD], yukarıda anılan, § 117 ve M.S./Slovakya ve Ukrayna, 17189/11, § 114, 11 Haziran 2020).

63. Zorla geri gönderme davalarında gerçek bir kötü muamele riskinin varlığını değerlendirmek için Mahkeme, katı kriterler uygulamalıdır (Chahal / Birleşik Krallık, 15 Kasım 1996, § 96, Reports of Judgments ve 1996 V, Saadi v. İtalya [BD], No. 37201/06, § 128, ECHR 2008 ve X. / İsviçre, No. 16744/14, § 61, 26 Ocak 2017). İspat külfeti ile ilgili olarak, Mahkeme, başvuruçunun, dava konusu tedbirin uygulanması halinde gerçek bir ölüm riskine maruz kalacağına inanmak için ciddi nedenler olduğuna dair kanıt sunmasının kural olduğunu hatırlatır. 3. Maddeye aykırı muameleye maruz bırakılan bu tür deliller ortaya çıktığında ise, bu konudaki şüpheleri gidermek Hükümetin görevidir (yukarıda geçen Saadi [BD], §§ 129-132, yukarıda adı geçen F.G. [BD], § 120 ve yukarıda anılan M.A., § 79).

64. Ancak, taraflar arasındaki ispat yüküne ilişkin kurallar, başvuranları Sözleşme'nin 3. Maddesi tarafından korunan haklardan özünden yoksun bırakmamalıdır. Ayrıca, bir sığınmacı veya mültecinin yurtdışında kanıt toplarken karşılaşılabileceği her türlü zorluğun dikkate alınması da önemlidir (bkz. J.K. ve Diğerleri / İsveç [BD], no. 59166/12, § 97, 23 Ağustos 2016).

65. Mahkeme ayrıca sığınma başvurusunun incelenmesi prosedürü sırasında davanın ilgili olgularının gerçekliğini belirleme yükümlülüğünün hem sığınmacıya hem de yetkili ulusal makamlara ait olduğunu hatırlatır. Başvuranın muhtemelen sistematik olarak kötü muameleye maruz kalan bir grubun parçası olduğu ulusal makamların dikkatine sunulduğunda, ilgili kişinin şahsen maruz kaldığı riski makamlar kendi inisiyatifleriyle değerlendirmeye çalışmalıdırlar (M.A. , yukarıda anılan, §§ 80 81).

66. Kötü muamele riskinin varlığını tespit etmek için Mahkeme, başvuranın varış ülkesine geri dönmesinin öngörülebilir sonuçlarını, oradaki genel durumu ve ilgili kişinin durumuna özgü koşulları dikkate alarak incelemelidir. Dolayısıyla, başvuranın sistematik olarak kötü muamele uygulamasına maruz kalan bir grubun parçası olduğunu iddia ettiği davalarda, Mahkeme, ilgili kişinin kötü muamele uygulamalarının varlığına ilişkin ciddi ve bilinen iddiaları ileri sürdüğü ve hedeflenen gruba ait olduğunu gösterdiği durumda Sözleşme'nin 3. maddesinin korumasının devreye girdiği kanaatindedir. (yukarıda anılan J.K. ve diğerleri [BD], yukarıda anılan § 104, A.M., yukarıda anılan, § 119, D ve diğerleri/Romanya, no. 75953/16, § 63, 14 Ocak 2020 ve yukarıda anılan M.A., § 81).

67. Bununla birlikte, belirli bir ülkede geçerli olan genel durumun değerlendirilmesi ile ilgili olarak, uluslararası koruma başvurusunu inceleyen ulusal makamların bilgiye tam erişimi vardır. Bu nedenle, başka bir ülkedeki genel durum, yetkili ulusal göçmenlik makamları tarafından re'sen belirlenmelidir (bkz. yukarıda anılan J.K. ve Diğerleri, § 98; ayrıca bkz. yukarıda anılan F.G. [BD], yukarıda anılan, § 126 ve M.A., anılan yukarıda, § 82).

68. Garanti edilen hakkın mutlak niteliği nedeniyle, tehlikenin kamu hizmetine dahil olmayan kişi veya kişi gruplarından kaynaklanması durumunda da 3. maddenin uygulanabileceği göz ardı edilemez. Riskin gerçekten var olduğunu ve varış Devletinin yetkililerinin bunu uygun korumayla önleyebilecek durumda olmadığını göstermek hala gereklidir (bkz. Hirsi Jamaa ve Diğerleri / İtalya [BD], no. 27765/09, § 120, AİHM 2012).

69. Mahkeme, 3. maddeye aykırılık gerçekleşme riskinin varlığına inanmaya ilişkin ciddi ve kanıtlanmış nedenler olup olmadığını belirlemek için kendisine sağlanan veya gerekirse re'sen elde ettiği tüm verilere dayanır. Delillerin değerlendirilmesine ilişkin olarak, Mahkeme'nin içtihadında, riskin varlığının esas olarak söz konusu Devletin sınır dışı etme işlemi sırasında bildiği veya bilmesi gereken koşullara atıfta bulunularak değerlendirilmesi gerektiği belirlenmiştir (Hirsi Jamaa ve Diğerleri [BD], yukarıda anılan, § 121, J.K. ve Diğerleri [BD], yukarıda anılan, § 87, X, yukarıda anılan, § 62 ve N.A. - Finlandiya, no. 25244/18, § 74, 14 Kasım, 2019).

2. Genel ilkelerin somut olaya uygulanması

70. Mahkeme, ilk olarak, ulusal makamların başvurana ve ailesinin diğer üyelerine, 2014 yılında Türkiye'ye geldiklerinde “geçici koruma” hakkını zaten vermiş olduğunu hatırlatır. Türk mevzuatı, Avrupa dışındaki ülkelerin vatandaşlarına mülteci statüsü verilmesine imkan vermemektedir. Türk makamlarının başvurana geçici koruma sağlamasının nedeninin, o sırada başvuranın ve ailesinin Suriye'ye geri gönderilmesi durumunda Sözleşme hükümlerine aykırı bazı riskli durumlarla karşı karşıya kalabileceklerini düşünmeleri olduğu varsayılabilir.

71. Mahkeme daha sonra, başvuranla birlikte Türkiye'ye giren babasına, 2015 yılında Alman makamları tarafından mülteci statüsü verildiğini gözlemlemektedir. Bu yeni olgu, başvuranın ve ailesinin Suriye'ye sınır dışı edilmesi durumunda Sözleşme'ye aykırı muamele görme riski altında olduğu iddiasını doğrulamaktadır.

72. Resmi Suriye makamlarının, başvuranın geri gönderildiği Suriye'nin kuzey kısmını kontrol etmemesinin, başvuranın karşı karşıya kalacağı riskler üzerinde hiçbir etkisi olmamıştır. Öyle ki söz konusu zamanda, o bölgenin ne Suriye hükümetinin ne de muhalefet gruplarının hakim olduğu bir savaş bölgesi olduğu herkes tarafından biliniyordu. Nitekim, Birleşmiş Milletler organları tarafından o dönemde yayınlanan ve başvuranın geri gönderildiği anı da kapsayan bilgiler, Suriyelilerin ülkelerine zorla geri gönderilmesinin, devam eden düşmanlıklar, sivillerin mağdur olduğu keyfi tutuklamalar ve şiddet olayları nedeniyle tavsiye edilmediğini açıkça ortaya koymaktadır. (bkz. aynı anlamda, M.D. ve Diğerleri / Rusya, no. 71321/17 ve 8 diğerleri, § 95, 14 Eylül 2021 ve bu kararda atıfta bulunulan Birleşmiş Milletler organları).

73. Yukarıda belirtilenler ışığında, Mahkeme, mevcut davada, Suriye'ye dönmesi halinde başvuran için 3. maddeye aykırı muameleyle maruz kalması konusunda gerçek bir risk oluşturabilecek kanıtların bulunduğu kanaatindedir. Böylelikle bu konudaki şüpheleri giderme yükümlülüğü Hükümetin üzerine geçmektedir.

74. Ancak dava dosyasından, başvuranı Suriye'ye geri gönderen ulusal makamların, başvuranın o ülkede karşılaşılabileceği riskleri gerektiği gibi değerlendirdiği görülmemektedir. Başvurucu tarafından önceden basılmış ve imzalanmış formun “menşe ülkesindeki genel ve güvenlik durumu hakkında yetkililer tarafından ayrıntılı olarak bilgilendirildiği” ifadesini taşıdığı doğrudur. Ancak Mahkeme, başvuranın okuduğunu reddettiği bu formun, başvuranın Suriye'deki kişisel durumuna ilişkin herhangi bir spesifik ayrıntı içermediğini ve başvuranın geçici koruma altına alınmasını haklı kılan olası riskin neden artık geçerli olmadığını açıklamadığını gözlemlemektedir. (bkz. gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra, M.A., yukarıda anılan, § 90). Görünüşe göre yetkililer, şikayetçiye Suriye'ye gönüllü dönüş için önceden basılmış bir form imzalatmış ve akıbetiyle daha fazla ilgilenmeden onu hemen o ülkeye geri göndermişlerdir. Sözleşme'nin 3. maddesinin güvence

altına aldığı haklardan feragat edilebileceği varsayılsa bile, her halükarda, başvuranın Türkiye’den ayrılmakla farkında ve bilinçli olarak 3. Maddenin sağladığı korumadan feragat ettiği söylenemez. (bkz. yukarıdaki 40. paragraf), yerleşik içtihatların gerektirdiği şekilde (yukarıda anılan M.A., § 61).

75. Mahkeme, Türk hukukunun geçici koruma altındaki bir yabancının sınır dışı edilmesine yalnızca istisnai durumlarda izin verdiğine ilişkin Hükümet’in gözlemlerini de dikkate almaktadır. AİHM, başvuranla ilgili olarak bu tür istisnai koşulların ileri sürülmediğini ve bu nedenle muhtemelen mevcut davada yerine getirilmediğini kaydeder.

76. Yukarıda belirtilenler ışığında, Mahkeme, mevcut davada, ciddi ve kanıtlanmış gerçeklerin, başvuranın Suriye’de 3. maddeye aykırı muameleye maruz kalma konusunda gerçek bir risk olduğu sonucuna varılmasına izin verdiği ve Hükümet’in bu konudaki şüpheleri ortadan kaldıramadığı kanaatindedir. Mahkeme, ulusal makamların başvuranı Suriye’ye transfer ederek, başvuranı bilerek Sözleşme’ye aykırı muameleye maruz kalma riskine maruz bıraktığı sonucuna varmaktadır. Sonuç olarak, başvuranın Suriye’ye nakledilmesi Sözleşme’nin 3. maddesini ihlal etmektedir.

C. Başvuranın Suriye’ye sınır dışı edilmesine itiraz etmesinin imkansızlığı nedeniyle Sözleşme’nin 3. maddesi ile bağlantılı olarak 13. Maddesinin ihlal edildiği iddiası

1. Genel İlkeler

77. İlk olarak, Mahkemenin, Sözleşme’nin 3. maddesiyle bağlantılı olarak 13. maddesinin yabancıların ve özellikle potansiyel sığınmacıların zorla sınır dışı edilmesi davalarına uygulanmasına ilişkin yerleşik içtihadı bu davada da geçerlidir. Bu bağlamda, asıl kaygısının, başvuranı kaçtığı ülkeye keyfi olarak geri gönderilmeye karşı koruyan etkili garantilerin olup olmadığını doğrulamak olduğunu vurgulamaktadır (yukarıda anılan M.S.S. [BD], §§ 286-287 ve I.M. / Fransa, no. 9152/09, § 127, 2 Şubat 2012).

78. 13. Maddenin Sözleşmeciler Devletlere yüklediği yükümlülüğün kapsamı, başvuru sahibinin şikayetine göre farklılık göstermektedir. Ancak her durumda, 13. Maddenin gerektirdiği etkili başvuru yolu, hukuki düzenlemede olduğu kadar uygulamada da “etkili” olmalıdır (bkz. Kudła / Polonya [BD], no. 30210/96, § 157, AİHM 2000 XI ve M.S.S., yukarıda anılan, § 288).

79. Mahkeme, Sözleşme’nin 2. ve 3. maddeleri ile Sözleşmeye taraf devlette sığınmacılara sağlanan korumanın bağımsız olarak yorumlanması gerektiği kanaatindedir (diğer birçok karar arasında bkz. Micallef / Malta [BD], no. 17056/06, § 48, AİHM 2009, Del Río Prada / İspanya [BD], no. 42750/09, § 81, ECHR 2013 ve Allen / Birleşik Krallık [BD], no. 25424/09, § 95, AİHM 2013) ve söz konusu duruma uygulanabilecek herhangi bir ulusal hukuk hükmünün öngördüğü formalitelere uygunluğu esas alan şekli

değerlendirmeyeyle bağlı olduğu kabul edilemez. Aksi yönde karar vermek, Sözleşme'nin korumasından yararlanma hakkına sahip kişilerin salt biçimsel nedenlerle bu haktan yoksun bırakılabileceği ölçüde, ciddi keyfilik risklerini beraberinde getirecektir (aynı anlamda, gerekli değişiklikler yapılarak yukarıda anılan M.S.S. / Fransa, 25 Haziran 1996, Raporlar 1996 III, § 43).

80. Bir başvuru yolunun uygulamadaki erişilebilirliği, sığınmacılar veya mülteciler için mevcut hukuk yollarının etkinliğini değerlendirmede özellikle önemlidir. Bu husus, diğerlerinin yanı sıra, bir başvuru yolunun kullanılmasının, yetkililerin eylemleri veya ihmalleri tarafından haksız yere engellenmemesini de kapsar (bkz. E.H. / Fransa, no. 39126/18, § 178, 22 Temmuz 2021, M.S.S., yukarıda anılan, § § 318, 319 ve 392). Mahkeme özellikle dilsel engelleri, gerekli bilgiye ve bilgilendirilmiş tavsiyeye erişim olasılığını, ilgili kişinin karşılaşılabileceği maddi koşulları ve davanın diğer somut koşullarını dikkate alır (yukarıda anılan I.M., § 150, § 150). A.C. ve diğerleri / İspanya, no. 6528/11, §§ 85-86, 22 Nisan 2014 ve Sharifi ve diğerleri / İtalya ve Yunanistan, no. 16643/09, §§ 167-169, 21 Ekim 2014). Bu bağlamda, Mahkeme, izlenecek iltica prosedürlerine ilişkin bilgilere erişimin olmamasının, bu prosedürlere erişimde açık bir şekilde büyük bir engel olduğunu belirtmiştir (yukarıda anılan M.S.S. [BD], § 304).

81. 3. Madde söz konusu olduğunda, etkililik, ilgili kişinin hakkı itibarıyla temyiz edilebilen bir başvuru yoluna sahip olmasını gerektirir (Gebremedhin [Gaberamadhien] / Fransa, no. 25389/05, § 66, AİHM 2007 II , Hirsi Jamaa ve diğerleri [GC], yukarıda anılan, § 200, ve D ve yukarıda anılan diğerleri, § 128). Etkililik aynı zamanda belirli bir kalitede bir çarenin varlığını da gerektirir. 13. madde 3. maddeye aykırı muameleye ilişkin gerçek bir riskin varlığına dayanan herhangi bir şikayetin bağımsız ve titiz bir şekilde incelenmesini gerektirir (yukarıda anılan M.S.S., §§ 293 ve 387). Dolayısıyla 13. madde, yetkili mahkemenin 3. maddeye dayalı olarak tartışılabilir şikayetleri tam olarak incelemesini gerektirir, usul kuralları bu tür şikayetlerin önceden incelenmesini engelleyemez (Yoh Ekale Mwanje / Belçika, no. 10486/10 , § 106, 20 Aralık 2011 ve Singh ve Diğerleri / Belçika, no. 33210/11, § 91, 2 Ekim 2012). Ulusal mahkeme, hem şikayetlerin esasını inceleme hem de ihtilaf konusu duruma uygun hukuk yolunu önerme yetkisine sahip olmalıdır (yukarıda anılan M.S.S., § 387). Daha önce de belirtildiği gibi, bir hukuk yolunun etkinliği, başlatılan işlemlerin davacının talebi için lehte bir sonuç sağladığının kesinliğine bağlı değilse de, uygun bir çare elde etme olasılığının bulunmaması 13. madde kapsamında bir sorun teşkil eder (M.S.S., yukarıda anılan, § 394).

2. İlkelerin mevcut olaya uygulanması

82. Mahkeme, ulusal mahkemelerin vermiş olduğu idari ve adli kararların yanı sıra Hükümetin görüşlerinden başvuruçunun Suriye'ye gönderilmesinde, ilgilinin isteğine dayanması gerekçesiyle, ulusal mevzuatta öngörülen sınır dışı usulüne uyulmadığı sonucuna varmaktadır.

83. Mahkeme ayrıca ulusal mevzuatın, göçmenlerin menşe ülkelerine gönüllü geri dönüşü kapsamında ilgili kişiler için, idari makamların bu sistemi ilgililerin iradelerine aykırı geri göndermeleri gizlemek için kullanmalarını önlemek amacıyla önemli güvenceler öngördüğünü gözlemlemektedir. Tercüman desteği ve bir BMMYK veya sivil toplum kuruluşu temsilcisinin resmi evrakta imzasının bulunması bu örneklerden bazılarıdır.

84. Mahkeme, sonrasında, bir yandan idari makamların, diğer yandan yetkili mahkemelerin, başvurunun Haziran 2018'de geri gönderilirken ulusal yasaların öngördüğü güvenceler ile Sözleşme tarafından öngörülenleri uygulayıp uygulamadığını incelemektedir.

85. Mahkeme, başvurunun 21 Haziran 2018 tarihinde imzaladığı gönüllü geri dönüş formunda bir tercüman imzasının bulunduğunu kaydetmektedir. Bununla birlikte başvuru, bu imza sırasında herhangi bir tercüman tarafından desteklenmediğini iddia etmektedir. Avukatı, formun daha önceden ya da sonradan başvurunun yokluğunda bir tercüman tarafından imzalanmış olabileceğini ileri sürmektedir.

86. Her halükarda, form bir BMMYK ya da mevzuatta bahsi geçen bir sivil toplum kuruluşu temsilcisi tarafından imzalanmamıştır. Oysa idare mensubu olmayan bir kişinin başvurunun ülkesine dönme niyetinin gerçekliğine tanık olduğunun kanıtı olan bu imza, Devlet görevlilerinin yetkilerini kötüye kullanma girişimlerine karşı şekli ve yasal bir güvence oluşturmaktadır.

87. Mahkeme ayrıca başvurucuya belgeleri imzaladıktan sonra bir kopyasının verilmediğini ve başvurunun, Türk yetkililerinin izlediği usulü doğrulayan herhangi bir belge olmaksızın Suriye'ye geri gönderildiğini kaydetmektedir. Bununla birlikte Mahkeme, Türk mevzuatında öngörülen sınır dışı etme usulü uyarınca, hakkında böyle bir karar olan kişilerin sınır dışı edilmelerine itiraz etme olanağı olduğu ve bu itiraz yolunun süreleri hakkında bilgilendirildiğini tekrar etmektedir. Daha önce başvurunun iradesine aykırı olarak Suriye'ye geri gönderildiğini tespit eden Mahkeme (bkz. yukarıda 40. paragraf), mevcut durumda böyle bir geri dönüş için öngörülen yasal usule uyulmadığı kanaatindedir.

88. Başvurunun Suriye'ye gönderilmesi usulünde yasal güvencelerin uygulanmasına ilişkin değerlendirmesinde Mahkeme ayrıca, başvurunun Türkiye'nin kuzeybatısında Yunanistan sınırı yakınlarında yakalanmasının ardından Suriye'ye geri gönderilmesindeki aceleci niteliği de dikkate almaktadır. Başvurunun da ileri sürdüğü üzere göç idaresi yetkilileri kendisini yakaladıktan sonra 2 gün içinde Suriye'ye geri göndermiştir. Ki bu sürenin neredeyse yarısı Edirne biriminden Hatay birimine giderken yolda geçmiştir. Bu acelecilik, başvurunun Suriye'ye geri gönderilmeden önce yürütmeyi durduracak yolları kullanmasını engelleyici etkiye sahiptir.

89. Eksiklik kalmaması adına Mahkeme, bu davadaki olguların, müdahil üçüncü kişi tarafından birçok Suriye vatandaşının gönüllü geri dönüş formu

imzaladıkları bahanesiyle iradeleri dışında menşe ülkelerine geri gönderilmesine, oysa bu imzaların ilgililerin iddiasına göre yetkililer tarafından zorla ya da geri gönderme niyetini gizleyerek alındığına ilişkin verilen örneklerle benzerlikler taşıdığını gözlemlemektedir. Tüm bu Suriye vatandaşlarının haksız geri göndermelerle ilgili olarak Türk hukukunun öngördüğü yasal güvencelerden yararlanamadıkları yönündeki genel iddia, başvurunun mevcut olayda ileri sürdüğü olguların doğruluğunu desteklemektedir.

90. Bu nedenle Mahkeme, başvurunun Suriye'ye geri gönderilmesinden önce geri göndermeye itiraz etmesini sağlayacak durdurucu etkiye sahip yollardan yararlanamadığını ve dosyadaki kanıtların başvurunun itiraz yolundan açık bir şekilde, bir başka ifadeyle bilinçli ve aydınlatılmış olarak feragat ettiğini ikna edici bir şekilde ortaya koymadığı kanaatindedir. Mahkeme, başvurunun geri gönderilmeden önce Türk hukukunda yer alan kanun yollarını kullanmasının, yetkililerin aceleci ve yanıltıcı eylemleri (bkz. yukarıda 10 ve 74. paragraflar) ile engellendiğini düşünmektedir. Aslında Mahkeme, sorunun başvurunun imzasını geri çekmesinden ziyade, yetkililerin tüm bu yasal güvenceleri uygulamaması olduğunu, bunu mevcut olayda uygulanan usulün Sözleşme'ye uygun olmasını engellediğini değerlendirmektedir.

91. Mahkeme ayrıca, başvurunun Suriye'ye sınır dışı edilmesinden sonra başvuru adli makamların, ulusal hukukta ve Sözleşme'de yer alan yukarıda belirtilen güvence ihlallerini tespit edip etmediklerini de incelemelidir. Bu bağlamda Mahkeme, başvurunun Mahkeme'ye sunduğuna benzer şikayetlerle başvurduğu iki mahkeme olan Edirne İdare Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi'nin başvuru aleyhine alınmış resmi bir sınır dışı kararı olmadığı ve gönüllü geri dönüş altında sınır dışı edilme iddiaları hakkında karar verilmesine yer olmadığı gerekçesiyle itirazları reddettiğini kaydetmektedir. Mahkeme, başvurunun iki mahkemeye de olayların akışını ayrıntılı bir şekilde Suriye'ye geri gönderilmesinin gönüllü olmadığını, bunun olaya müdahale eden idari yetkililerin zoruyla gerçekleştiğini belirterek sunduğunu görmektedir. Başvurunun Suriye'ye kendi iradesiyle geri döndüğünü değerlendiren itiraz organları, bu nedenle ilgili kişinin idari makamların hukuka aykırı geri göndermeye karşı yasal güvencelere uymamasına ilişkin şikayetlerin esası hakkında karar vermemiştir.

92. Bu hususlar Mahkeme'de, başvurunun Suriye'ye geri gönderilmesinden önce bu ülkeye zorla gönderilmesine itiraz etmesine izin vermeyen Türk makamlarının, başvuru Sözleşme'nin 3. maddesi ile bağlantılı olarak 13. maddesini göz ardı ederek Türk hukukuna göre erişimi olması gereken başvuru yollarından mahrum bıraktığı kanısını uyandırmıştır. Bu sebeple Sözleşmenin bu hükümleri ihlal edilmiştir.

IV. SÖZLEŞMENİN 5. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

93. Başvurucu, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının f bendi kapsamında tutukluluğunun hukuka aykırı olduğundan şikayetçi olmaktadır. Ayrıca Sözleşme'nin 5. maddesinin 2. fıkrası kapsamında 19 Haziran 2018 tarihinde yakalanmasıyla başlayan tutukluluğun gerçek sebebi hakkında bilgilendirilmediğini ileri sürmektedir. Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. fıkrasına işaret eden başvuru ayrıca tutukluluğunun hukuka uygunluğuna itiraz edebilecek durumda olmadığını iddia etmektedir. Son olarak Sözleşme'nin ona göre 5. maddesinin 5. fıkrasının gerektirdiği şekilde, 5. maddenin 1, 2 ve 4. fıkralarına aykırı olarak tutulmasına karşı etkili ve icra edilebilir bir tazminat hakkından yararlanamadığından şikayet etmektedir.

5. maddenin 1. fıkrasının f bendi ile 2, 4 ve 5. fıkraları şu şekildedir :

« 1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

(...)

f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması.

2. Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur.

(...)

4. Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve, eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

5. Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir. »

A. Tarafların Görüşleri

1. Başvurucu

94. Başvurucu başta, Hükümetin de kabul ettiği gibi kendisi hakkında herhangi bir sınır dışı kararı veya idari gözetim kararı bulunmadığına işaret etmektedir. Ancak Hükümet, başvuruçunun özgürlüğünün 19 Haziran 2018 tarihinde, jandarma tarafından yakalandığı tarihten itibaren kısıtladığını da kabul etmektedir. Başvurucu, gönüllü olarak geri dönmek isteyenlerin özgürlüğünü kısıtlamak için genellikle hiçbir neden olmadığını belirtmektedir. Bununla birlikte, mevcut olayda özgürlüğü kısıtlanmış olmasına rağmen, başvurucuya göre Türk hukuku geçici koruma kapsamındaki kişilerin sınır dışı edilmesine izin vermediği için, kendisine

karşı sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alınmasına ilişkin resmi bir karar alınmamıştır. Başvurucu buradan, özgürlüğüne getirilen kısıtlamaların tamamen keyfi ve hukuka aykırı olduğu sonucuna varmaktadır.

95. Başvurucu, ne Edirne’de ne de Hatay’da özgürlüğünden yoksun bırakılmasının gerçek sebepleri hakkında bilgilendirilmediğini ileri sürmektedir. Bu bilgiye ilişkin olarak kendisine verilmiş ya da Hükümet tarafından sunulabilecek herhangi bir belge bulunmadığının altını çizmektedir.

96. Ayrıca başvurucu, dışarıyla telefonla iletişim kurmasına izin verilmediği, kanun yollarına erişiminin reddedildiği ve bir avukat tarafından desteklenmediği için Sözleşmenin 5. maddesinin 4. fıkrası uyarınca serbest bırakılmasını talep etme olanağının bulunmadığına işaret etmektedir.

97. Sözleşmenin 5. maddesinin 5. fıkrası hükümlerine ilişkin olarak başvurucu, İdare Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi’nde dava açtığını ; bu mahkemelerin, başvuruları sınır dışı kararı ya da buna ilişkin bir idari gözetim kararı olmadığı gerekçesiyle reddettiğini ileri sürmektedir. Bu şartlar altında başvurucu, ayrı bir tazminat talebinde bulunmuş olsa bile olumlu bir sonuç elde etmesinin mümkün olmayacağı kanaatindedir.

2. Hükümet

98. Hükümet, başvurunun 20 Haziran 2018 tarihinde Meriç’te jandarma tarafından sınıra yakın yasak bir bölgede yakalanmasının ardından polis tarafından Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü’ne götürüldüğünü ve burada menşe ülkesine dönmek istediğini açıkladığını ileri sürmektedir. Hükümete göre bu beyanın sonucu olarak başvuru artık gözetim altında tutulmamış ; yetkililer başvurunun arzusunu gerçekleştirmek üzere Cilvegözü/Hatay sınır kapısından geçerek ülkeyi terk edebilmesi için başvuru Edirne’den Hatay’a götürmüşlerdir.

B. Sözleşme’nin 5 § 1 maddesine uygunluk

1. Genel İlkeler

99. Mahkeme, Sözleşme’nin 5. Maddesinin 1. Fıkrasının f bendine ilişkin içtihadında ortaya koyduğu ve *Khlaifia ve diğerleri v. İtalya* [BD] (n° 16483/12, §§ 88-92, 15 Aralık 2016) kararında belirttiği ilkelerin mevcut davada da geçerli olduğu kanaatindedir. Mahkeme özellikle de, bir kişinin Sözleşmenin 5. maddesinin 1. fıkrasının f bendinin ikinci kısmına dayalı olarak tutulmasının yalnızca bir sınır dışı ya da geri gönderme sürecinin sürmekte olması halinde hukuka uygun olabileceğini hatırlatmaktadır (alıntılı *Chahal*, § 113). Ayrıca özgürlükten yoksun bırakmanın « hukuka uygun » da olması gerekir. « Yasal yollara » uyulması da dahil olmak üzere bir tutukluluğun « hukuka uygunluğu » ile ilgili olarak Sözleşme esasen ulusal mevzuata atıfta bulunmakta ve hem maddi hem usuli standartlara uyma

yükümlülüğünü düzenlemektedir. Ancak, ulusal hukuka uygunluk yeterli değildir : 5. maddenin 1. fıkrası ayrıca, herhangi bir özgürlükten yoksun bırakmanın, bireyi keyfilığe karşı koruma amacıyla tutarlı olmasını gerektirir. Hiçbir keyfi tutuklamanın 5. maddenin 1. fıkrasına uygun olamayacağı temel bir ilkedir. 5. maddenin 1. fıkrasında yer alan « keyfilik » kavramı, ulusal hukuka uygun olma eksikliğinin ötesine geçmektedir, bir özgürlükten yoksun bırakma keyfi olsa ve bu sebeple Sözleşme'ye aykırı olsa bile yerel mevzuata göre hukuka uygun olabilir (alıntılı *Saadi*, § 67). Keyfilikle suçlanmamak için 5. maddenin 1. fıkrasının f bendine dayanılarak alınan özgürlükten yoksun bırakma tedbirinin iyi niyetle uygulanması ve Hükümet tarafından işaret edilen tutuklama sebebiyle yakından bağlantılı olması gerekmektedir (*A. ve diğerleri v. Birleşik Krallık* [BD], n° 3455/05, § 164, AİHM 2009). İctihatta ortaya konan genel ilkelerden birine göre, tutuklama ulusal mevzuata tümüyle uygun olsa bile yetkililer tarafından kötü niyet ya da aldatma unsuru mevcutsa « keyfi »dir (örneğin bkz., alıntılı, *Saadi*, § 69).

100. Burada 5. maddenin 1. fıkrasında düzenlenen özgürlük hakkına ilişkin istisnalar listesinin kapsamlı olduğu ve yalnızca dar yorumun bu hükmün amacıyla tutarlı olduğu hatırlanmalıdır. Mahkemeye göre bu gereklilik, ilgili kişilerin yasal olarak kalıp kalmamasına bakmaksızın başvuruculara yapılanlar gibi bildirimlerin güvenilirliğine de yansıtılmalıdır. Mahkeme buradan, planlı bir sınır dışı etme işlemi çerçevesinde ve kolaylık ya da verimlilik amacıyla idarenin, yasadışı durumda dahi olsa kişileri özgürlüklerinden yoksun bırakabilmek için celbin amacı hakkında bilinçli olarak yanıltmaya karar vermesinin 5. madde ile uyumlu olmadığı sonucuna varmaktadır (*Çonka v. Belçika*, n° 51564/99, § 42, AİHM 2002-I).

2. İlkelerin mevcut olaya uygulanması

101. Mevcut davada Mahkeme, başvurunun 19 Haziran 2018 tarihinde, Yunanistan sınırları yakınında Meriç'te yakalanmasından Hatay/Cilvegözü sınır kapısından Suriye'ye geri gönderilişine kadar özgürlüğünden yoksun bırakıldığını tespit etmiş olduğunu hatırlatmaktadır. Bu süre zarfında başvuru, Devlet görevlilerinin gözetimi altındaydı ve hareket etme ya da yer değiştirme özgürlüğü bulunmamaktaydı. Mahkeme ayrıca Hükümetin, özellikle başvurunun Meriç jandarması tarafından yakalanması ile Edirne Göç İdaresi tarafından Hatay'a götürülmesine karar verilmesi arasındaki süreçte bir tutukluluğun bulunduğunu kısmen kabul ettiğini kaydetmektedir. Mahkeme, başvurunun tutukluluğuna ilişkin olarak Hükümetin Edirne Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen işlemlerin sonrasını özgürlükten yoksun bırakma olarak görmediğini kaydetmektedir.

102. Mahkeme, daha sonra Hükümetin, Edirne Göç İdaresi Müdürlüğü'nde kendi özgür iradesiyle Suriye'ye geri dönmeyi kabul etmesi nedeniyle başvuruca karşı herhangi bir sınır dışı etme işlemi başlatılmadığına dair açıklamasını kaydetmektedir. Mahkeme, yasaklı sınır

bölgesinde bulunması sebebiyle başvuru aleyhine ceza yargılaması başlatılmadığını da gözlemlemektedir.

103. Sözleşmenin 5. maddesinin 1. fıkrasının f bendine uyulmasına ilişkin olarak Mahkeme, başvuru Edirne İl Göç İdaresi binasında kalmaya başlamasından Suriye'ye geri gönderilene kadar olan süreçte tutuklu kalmasını gerekçelendirebilecek hiçbir sınır dışı etme işleminin bulunmadığını kaydetmektedir. Türk mevzuatına göre, geçici oturma iznine sahip bir kişinin sınır dışı edilmesi için özellikle sağlam nedenlerin olması, bunların ilgili makamlar tarafından gerekçeli bir işlemle ortaya konması ve yargı makamınca onaylanması gerekmektedir. Ancak Mahkeme, başvuru sınır dışı edilmek üzere idari gözetime alınmasının bu isim altında kaydedilmediğini ve başvurucuya bu konuda resmi bir bildirim yapılmadığını kaydetmektedir. Ayrıca yetkililer, Suriye'ye geri gönderilene kadar başvurucuya tutukluluğunun gerçek niteliğini açıklamamıştır. Yukarıda açıklanan eksiklikler, ulusal kanunda öngörülen ve sınır dışı edilecek kişilerin keyfiliğe karşı korunmasını sağlayan yasal güvencelerin başvuru olayında etkili olmasını engellemiştir.

Mahkeme bu sebeple Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğine hükmetmiştir.

C. Sözleşme'nin 5 § 2 maddesine uygunluk

104. Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesinin 2. fıkrasının temel bir güvence belirlediğini ayrıca hatırlatmaktadır: Yakalanan herkes, neden özgürlüğünden yoksun bırakıldığını bilmelidir. 5. Maddenin sunduğu koruma sisteminin bir parçası olarak, böyle bir kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasal ve olgusal nedenleri hakkında, anlayacağı basit bir dille bilgilendirilmesi gerekir, böylece aynı maddenin 4. Fıkrası uyarınca bu durumun hukuka uygunluğunu bir mahkeme önünde tartışabilecektir (bkz. diğerlerinin yanı sıra alıntılı, *Khlaifia ve diğerleri* [BD], § 115).

105. Mevcut davada başvuru Suriye'ye sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alınmışsa da, tutukluluğunun gerçek sebepleri hakkında bilgilendirilmemiştir. Kendisine, onunla beraber tek veya ailesiyle otobüste bulunan diğer mültecilerle birlikte Gaziantep'te bir mülteci kampına götürüleceği söylenmiş, ancak Suriye sınırının ötesine gönderilmiştir. İdarenin, Suriye sınırındaki birime naklini kolaylaştırmak için başvuru gözetiminin gerçek niteliği ve amacını bilerek gizlemiş olması 5. Madde hükümlerine uygun kabul edilemez.

Bu sebeple Sözleşme'nin 5. maddesinin 2. fıkrası ihlal edilmiştir.

D. Sözleşmenin 5 § 4 maddesinin hükümlerine uygunluk

106. Mahkeme, *Khlaifia ve diğerleri* kararında [BD] (yukarıda anılan, §§ 128-130) belirtildiği şekliyle, sınır dışı etme amacıyla özgürlükten yoksun bırakmaya ilişkin hallerde Sözleşme'nin 5 § 4 maddesiyle öngörülen güvencelerin uygulanmasına ilişkin içtihatlarında belirlenen ilkelerin mevcut dava için de uygulama alanı bulacağı kanaatindedir. Mahkeme, özellikle, 5 § 4 maddesi kapsamındaki bir işlemin yargısal nitelikte olması ve söz konusu kişiye, şikâyetçi olduğu özgürlükten yoksun bırakmanın niteliğine uygun güvenceler sunması gerektiğini hatırlatır. Her durumda, bu işlem çekişmeli olmalı ve taraflar arasında "silahların eşitliğini" güvence altına almalıdır. (*A. ve diğerleri* [BD], yukarıda anılan, §§ 203-204).

107. Mahkeme bu durumda, ulusal hukuk uyarınca, sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alınan kişiye bu yönde alınan kararın tebliğinin, kişinin idari gözetim kararının hukuksuz olduğunu iddia ederek karara itiraz etme ve uygun bulunduğu takdirde salıverilmeyi talep etme imkânı hakkında bilgilendirilmesinin gerektiğini gözlemlemiştir. Buna karşılık, bu güvenceler pratikte uygulanmamıştır. Gerçekten de idari gözetim altına alınmasından Suriye'ye geri gönderilmesine kadarki süreçte başvuranın idari gözetim altına alınmasının hukukiliğine itiraz etme fırsatına sahip olmadığı dava dosyasından anlaşılmaktadır. Başvurucunun ne bir avukata ne de dışarıdan herhangi bir kişiye erişimi olmuştur. İşlem, göçmenlik konusunda yetkili makamlar tarafından başvurunun menşe ülkesine "gönüllü geri dönüşü" olarak tanımlandığından, en azından bir tercüman ve BMMYK'dan bir yetkili veya bir sivil toplum kuruluşu tarafından başvuru ile iletişime geçilmiş olması gerekmektedir. Durumun bu olmadığı dosyadan anlaşılmaktadır. Aslında, daha sonra Hükümet tarafından düzenlenen belgeye bir tercümanın imzasının iştirilmiş olmasına rağmen, başvuru herhangi bir tercüman tarafından kendisiyle iletişime geçilmemiş olduğunu doğrulamaktadır. Hükümet, başvurunun başka hiç kimseyle iletişime geçmemiş olduğunu inkâr etmemektedir. İdari gözetim kararının tebliğ edilmediği ve karara karşı başvurulabilecek kanun yollarının gösterilmediği durumda, başvuru kendisi de bir kanun yoluna başvurabilme imkânına sahip olamamıştır.

108. Bu koşullar ışığında Mahkeme, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin amaçları doğrultusunda, başvurunun, tutukluluğunun hukuka uygunluğunun yargısal denetiminin sağlanabileceği bir hukuk yolundan yararlanamadığı kanaatindedir.

Bu sebeple, bu hüküm ihlal edilmiştir.

E. Sözleşmenin 5 § 5 maddesine uygunluk

109. Mahkeme, başvurunun Suriye'ye sınır dışı edilmek üzere 19 Haziran ile 21 Haziran 2018 tarihleri arasında idari gözetim altında tutulmasına ilişkin olarak, yukarıda tespit edilen ihlallerden dolayı yerel

mahkemeler önünde tazminat hakkından yararlanamadığını tespit etmiştir. Nitekim, başvurunun Suriye'ye zorla sınır dışı edilmesi kapsamında idari gözetim altında tutulmasına itiraz etmek amacıyla bir idari mahkemeye ve Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuruları, bu mahkemeler tarafından başvuru aleyhine hiçbir sınır dışı etme işlemi başlatılmış olmadığı, dolayısıyla, zımnen, sınır dışı etme amacıyla herhangi bir idari gözetim işlemi bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurduğu bu mahkemelere şikâyetlerinin özünü sunamayan başvuru, tutukluluğunun hukuka aykırılığının tespiti ve bundan kaynaklı tazminat alma şansını kaybetmiştir.

Mevcut davada Madde 5 § 5 ihlal edilmiştir.

BAŞVURUCUNUN EDİRNE'DEN HATAY'A NAKİL ŞARTLARINDAN DOLAYI SÖZLEŞME'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

110. Başvuran, Sözleşme'nin 3. maddesine dayanarak, Edirne'den Hatay'a otobüsle götürülürken ellerinin kelepçeli olduğundan şikâyet etmiştir. Söz konusu hüküm şu şekildedir:

Madde 3

Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.

111. Başvurucu, destekleyici fotoğraflarla birlikte, Edirne'den Hatay/Reyhanlı'ya nakledilirken kendisinin ve diğer on üç bekar erkeğin kelepçeli olduğunu, buna karşılık aileleriyle birlikte seyahat eden diğer kişilerin ise kelepçeli olmadığını iddia etmiştir. Yaklaşık yirmi saat süren bu yolculukta otobüsün sadece iki kez yemek yiyip tuvalete gitmeleri için durduğunu ve kelepçelerin sadece bu saatlerde çözüldüğünü aktarmıştır. Başvurucuya göre, yaklaşık yirmi saat boyunca kelepçeli bir şekilde otobüsle seyahat etmeye zorlanması insanlık dışı muamele teşkil etmiştir.

112. Hükümet bu iddiaya itiraz etmiştir. Başvurucunun Edirne'de kendi ülkesine gönüllü dönüş talep etmesi sonucunda başvurunun artık idari gözetim altında olmadığını ve Hatay'a giderken ellerinin kelepçeli olmadığını iddia etmiştir.

113. Mahkeme daha öncesinde de kelepçe takılması gibi kısıtlama önlemlerinin tutuklama veya yasal gözaltı sırasında uygulandığında ve somut olayın koşullarında makul olarak gerekli görülebilecek olanın ötesinde güç kullanımına veya bir kamuya teşhire yol açmadığı takdirde normal şartlarda Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında bir sorun yaratmadığını belirtmiştir. Bu bağlamda, örneğin, ilgili kişinin tutuklanmaya direneceğine veya kaçmaya çalışacağına, yaralanmaya veya hasara neden olacağına veya delilleri karartacağına inanmak için bir neden olup olmadığını bilmek önemlidir (bkz . *Svinarenko ve Slyadnev / Rusya* [BD] , no. 32541/08 ve 43441/08, § 117, AİHM 2014 (alıntılar) ve burada belirtilen davalar). Ayrıca, Mahkeme'nin daha önce hatırlattığı gibi, bir kişi özgürlüğünden yoksun bırakıldığında veya

daha genel olarak kolluk görevlileriyle karşı karşıya kaldığında, kişinin davranışı tarafından kesinlikle gerekli kılınmayan her fiziksel güç kullanımı insan onurunu sarsar ve Sözleşme'nin 3. maddesinde belirtilen hakkın ihlalini teşkil eder (*Bouyid / Belçika* ([BD], no. 23380/09, § 100, AİHM 2015).

114. Mevcut davada Mahkeme, Edirne'den Hatay/Reyhanlı'ya otobüsle nakil sırasında başvurunun ve diğer Suriyeli bekar erkeklerin yemek molaları ve tuvalet molaları dışında ikişer ikişer kelepçelendiğini zaten tespit ettiğini hatırlatır (bkz. yukarıdaki 40. paragrafın sonu). Mahkeme ayrıca, başvurunun Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen usuli işlemlerden sonra Hatay/Cilvegözü sınır kapısından Suriye'ye geri gönderilmesine kadarki süre boyunca idari gözetim altında kalmasının yürürlükteki kanun hükümlerine uygun olmadığı tespitini hatırlatır (bkz. yukarıdaki 103. paragraf). Bu nedenle, başvurucuya yasal bir gözaltı vesilesiyle kelepçe takmasının dayatıldığı söylenemez.

115. Söz konusu nakil koşullarının, başvurunun iddia ettiği üzere insanlık dışı muamele olarak nitelendirilmesine gelince, Mahkeme, başvurunun yaklaşık yirmi saat sürdüğünü belirttiği Edirne'den Hatay'a yolculuk süresinin aşağı yukarı ticari nakliye şirketleri tarafından sunulan şehirlerarası otobüs seyahatlerinin yolculuk süresine tekabül ettiğini gözlemlemiştir. Mahkeme ayrıca, başvurunun yaşının genç olmasını ve nakil sırasındaki sağlık durumunun iyi olmasını da dikkate almıştır. Mahkeme, önüne sunulan delillere dayanarak olayların genel bir değerlendirmesini yaptıktan sonra, sonuç olarak mevcut davada aşağılayıcı muamele yapıldığına karar vermiştir.

Bu sebeple, başvuranın 20-21 Haziran 2018 tarihlerinde Edirne'den Hatay'a nakledilirken ellerinin kelepçeli olması nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesi ihlal edilmiştir.

V. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

116. Sözleşmenin 41. Maddesi uyarınca:

« Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmecî Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırılabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder. »

A. Zarar

117. Başvurucu, usulsüzlük, gözaltı koşulları ve Suriye'ye geri gönderilmesi nedenleriyle maruz kaldığını iddia ettiği manevi zararın tazmini için 20.000 Euro (EUR) talep etmektedir.

118. Hükümet, bu iddianın aşırı ve temelden yoksun olduğunu savunmuştur. Başvurucu Türkiye topraklarını yasa dışı yollardan terk etmeye

çalışırken yakalandığı ve gerçek kimliğini gizlediği için, hissettiğini iddia ettiği kaygının birinci derecede sorumlusu başvurucunun kendisi olacaktır.

119. Mahkeme, başvurucunun yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek belirli bir sıkıntı yaşamış olduğu kanaatindedir. Mevcut davada tespit edilen ihlallerin niteliğini göz önünde bulundurarak Mahkeme, başvurucuya 9.750 Euro tutarında manevi tazminatın bu tutardan doğabilecek tüm vergilerle birlikte ödenmesini adil bulmaktadır.

B. Yargılama giderleri

120. Başvurucu, avukatlık ücreti olarak 20.000 Euro ile yerel yargılamalar kapsamında ve Mahkeme önündeki yargılamalar için yaptığı masrafların karşılığı olarak 5,951 Euro talep etmiştir.

121. Hükümet bu talebe karşı çıkmıştır.

122. Mahkemenin içtihadına göre, bir başvuru ancak gerçekliği, gerekliliği ve oranlarının makullüğü sabit olduğu sürece yargılama giderlerinin geri ödemesini alabilir (bkz., diğerlerinin yanı sıra, *F.G.* [BD], yukarıda anılan, § 167). Mevcut davada, elindeki belgeler ve yukarıda belirtilen kriterler göz önünde bulundurularak, Mahkeme başvurucuya tüm masraflar için 2.500 Euro'nun bu tutardan doğabilecek tüm vergilerle birlikte ödenmesinin makul olduğu kanaatindedir.

C. Gecikme faizi

123. Mahkeme, gecikme faizi oranını, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi tesisinin faiz oranının üç puan üstünde olacak şekilde belirlemenin uygun olduğu kanaatindedir.

BU NEDENLERLE MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğuna *hükmetmiştir*;
2. Başvurucunun Suriye'ye geri gönderilmesi nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine *karar vermiştir*;
3. Başvurucunun Suriye'ye geri gönderilmesine itiraz etmesinin imkânsızlığı nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesiyle bağlantılı olarak 13. maddesinin ihlal edildiğine *karar vermiştir*;
4. Sözleşme'nin 5 §§ 1, 2, 4 ve 5. maddesinin ihlal edildiğine *karar vermiştir*;
5. Başvurucunun Edirne'den Hatay'a nakli sırasında kelepçe takılması nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine *karar vermiştir*;

AKKAD/ TÜRKİYE KARARI

6. *Karar vermiştir ki;*

- a) Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde Davalı Devlet başvurucuya, ödeme tarihinde geçerli olan oran üzerinden Davalı Devletin para birimine çevrilmek üzere aşağıdaki tutarları ödeyecektir:
 - i. Manevi tazminat olarak 9.750 Euro (dokuz bin yedi yüz elli Euro) ile bu tutardan doğabilecek tüm vergiler;
 - ii. Yargılama giderleri karşılığında 2.500 Euro (iki bin beş yüz Euro) ile bu tutardan doğabilecek tüm vergiler;
- b) Söz konusu sürenin bitiminden ödemeye kadar, bu tutarlara Avrupa Merkez Bankası'nın bu dönemde geçerli olan marjinal kredi tesisinin üç puan üzerinde bir oranda basit faiz uygulanacaktır;

7. Adil tazmin talebinin geri kalanını *reddetmiştir*.

Fransızca yazılmış, daha sonra 21 Haziran 2022'de yönetmeliğin 77 §§ 2 ve 3. maddesinin uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Hasan Bakırcı
Yazı İşleri Müdürü

Jon Fridrik Kjølbro
Başkan